

УДК 811.111'37

**Г. О. Єфимчук**

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ  
КОНЦЕПТУ ARROGANCE В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Мовні картини світу відображають особливості людського мислення і фіксують реальність, опосередковуючись лінгвістичним матеріалом. Специфіка мовних картин світу різних культур, сутність яких розкривається за допомогою культурних концептів, становить великий інтерес для досліджень у площинах лінгвокультурології та когнітивної лінгвістики. В ході інтерпретації сутності концептів відбувається осмислення різних аспектів людського буття, особливостей функціонування соціальних та еонічних спільнот.

Антропоцентричний підхід до вивчення англійської мови тісно пов'язаний з когнітивною науковою парадигмою і дозволяє присвоїти поняттю *arrogance* статус концепта [1, с. 27]. Аналіз мовних засобів, що вербалізують концепт *ARROGANCE* може бути застосований у соціолінгвістиці та когнітивній лінгвістиці для подальшого дослідження поняття *arrogance*, пояснення причин його виникнення, еволюції і функціонування.

Проблемі дослідження абстрактних концептів присвячено низку фундаментальних праць зарубіжних вчених (Дж. Лакофф, М. Джонсон, А. Вержбицька) та вітчизняних.

Культурні концепти досліджувались ученими Ю. С. Степановим, В. І. Карасиком, М. К. Голованівською [2], Л.О. Чернейком. Засоби представлення концептів у мові вивчали С. А. Жаботинська [3], О. Ю. Лозова. Праці С. А. Малахової, Н. В. Попова присвячені дослідженню семантичної структури концепту *PRIDE*, що є близьким до концепту *ARROGANCE* [4, с.187]. Проте концепт *ARROGANCE* та засоби його вербалізації залишається недослідженою проблемою на сьогоднішній день. Таким чином, існує потреба звернути особливу увагу на лексичні засоби, що позначають концепт *ARROGANCE*, встановити їхній взаємозв'язок та ієрархію. Об'єктом нашого дослідження є базові лексичні одиниці англійської мови, які вживаються для позначення поняття *ARROGANCE*. Мета статті полягає у виділенні, описі та зіставленні базових лексем які вживаються для позначення поняття *ARROGANCE* для встановлення семантичних складових досліджуваного поняття.

Оскільки концепт має певну структуру асоціацій, додаткових ознак, колективних та індивідуальних уявлень, його опис передбачає розв'язання наступних завдань: розгляд лексичних засобів в аспектах етимологічного аналізу значення лексем та фразем, що виражають поняття зарозумілості, аналіз словникових дефініцій *ARROGANCE*,

виявлення синонімічного ряду та виокремлення семантичного поля з ядерною лексемою *arrogance*.

Концепт ARROGANCE в англійській мові представлений лексемою *arrogance*, а також близькими за значенням лексемами *hubris*, *vanity*, *haughtiness*. За даними етимологічних словників, лексема *arrogance* походить від латинського *arrogantia*, що означало «assuming, insolent». У свою чергу, слово *arrogantia* походить від латинського дієслова *arrogare* – «to claim».

Лексема *hubris* повніше розкриває відтінки поняття зарозумілості. Походячи з давньогрецької, лексема має значення «excessive pride, wanton violence, insolence, presumption toward the gods» [5, с. 54]. В обох вищезгаданих лексемах акцентується перебільшена оцінка власних можливостей. За давньогрецькими уявленнями про світ, у якому боги володіли найвищим статусом, зарозумілість людини позначалася через бажання прирівнятися до вищих сил, підвестись над смертними (*presumption toward the gods*), а тому таке прагнення мало негативну соціальну конотацію.

Лексема *vanity* також була запозичена з латинської мови. У 13 ст. в англійській мові вона набуває значення «emptiness, foolish pride». У поясненні зарозумілості знову застосовується лексема *pride*, що свідчить про те, що гордість є складовим компонентом зарозумілості. Проте, коли гордість має нейтральніше значення, *arrogance* виступає перебільшеною, навіть абсурдною (*foolish*) формою її прояву [6].

Лексема *haughty* утворилася в староанглійській мові в результаті поєднання слів *naughty* і *high*. З 1520 року лексема *haughtiness* функціонує в англійській мові у значенні «high in one's own estimation» [6].

У результаті дослідження етимології лексем на позначення *arrogance* можна прийти до висновків, що, незважаючи на певні семантичні відхилення, усі ці лексеми містять інтегральну негативну конотацію позначуваного явища. Спільною семантичною ознакою є ідея про хибне ствердження своєї вищості над іншими, надмірне уявлення про власні можливості.

Аналіз словникових дефініцій *arrogance* допомагає виокремити визначальні особливості концепту та його відмінність від близьких за змістом абстрактних концептів.

Oxford Dictionary [7] визначає *arrogance* як якість, що характеризується перебільшеним відчуттям власної вартості чи важливості – «the quality of having an exaggerated sense of one's own importance or abilities».

Також в Oxford Dictionary for Advanced Learners [8] можна знайти трактування *arrogance* як певної поведінки, що характеризується зверхністю людини у ставленні до інших та грубим поведінням з ними – «the behaviour of a person when they feel that they are more

important than other people, so that they are rude to them or not consider them».

Cambridge Dictionary [9] визначає зарозумілість як стан людини, яка надмірно гордовита і почуває себе важливішою, ніж інші – «the state of being unpleasantly proud and behaving as if you are more important or know more than other people».

Електронний словник Dictionary.com [10] у визначенні *arrogance* виокремлює образливий вияв зверхнього ставлення до інших – ‘offensive display of superiority or self-importance; overbearing pride’.

У словнику Merriam-Webster Dictionary [5] *arrogance* пояснюється як зверхнє ставлення, що проявляється в пихатих уявленнях і твердженнях – «an attitude of superiority manifested in an overbearing manner or in presumptuous claims or assumptions». У семантичній структурі лексеми *arrogance* зустрічається також градуально-конотативна сема «надмірне відчуття гордості» – «overbearing pride evidenced by a superior manner toward inferiors».

Таким чином, можна виділити ознаки концепту *arrogance*, які є спільними для всіх визначень поняття, а тому можуть вважатись загальноприйнятими в англomовному просторі. Перш за все, простежується сема «перебільшення».

Дефініції *arrogance* включають атрибутиви *exaggerated*, *overbearing*, а також прислівник *more*, який підкреслює надмірність прояву ознаки зарозумілості та протиставляє її близькому за значенням поняттю *pride*. Крім того поняття *arrogance* часто визначається через іменник *superiority* – «перевага, вищість».

Запропоновані визначення базових лексем, які репрезентують концепт ARROGANCE, містять його різні статусні ознаки. Концепт ARROGANCE розуміється як якість (*quality*), стан (*state*), прояв якості (*display*), поведінка (*behaviour*) чи специфічне ставлення (*attitude*) особистості до інших. У цьому полягає відмінність у трактуванні *arrogance* – як індивідуальної особливості, притаманної людині, чи міжособистісного явища. Ми схильні розглядати *arrogance* як якість особистості, що проявляється через призму її ставлення до інших.

На відміну від концепту SELF-CONFIDENCE, вирішальним у концепті ARROGANCE є не просто фактор оцінки своїх можливостей, а порівняння їх з іншими індивідами, ствердження своєї вищості та применшення важливості інших.

Таким чином, в більшості випадків концепт набуває негативної конотації, з чого можна судити про загальноприйняте у суспільстві уявлення про *arrogance* як ваду. Про це свідчить наявність у дефініціях концепту прикметників *rude*, *unpleasantly proud*, *offensive* [11].

Диференційною ознакою концепта є вживання лексеми *claim* для пояснення якості. Як в етимології, так і в сучасному вживанні лексеми прослідковується акцент на ствердженні людиною певних своїх переваг та уявленні про характеристики, що виділяють її з-поміж інших.

Таким чином, відмінність концепту *arrogance* від дотичних йому концептів *SELF-CONFIDENCE* і *PRIDE* полягає у схильності до перебільшення власних можливостей, хибній оцінці своєї особистості, декларуванні своєї кращості, а не реальній наявності переваг над іншими індивідуумами.

У результаті дослідження лексичних засобів вираження концепту *ARROGANCE* було виявлено ознаки, притаманні явищу зарозумілості, які знаходять відображення у мові, а саме хибне уявлення зарозумілої людини про власні можливості, завищення самооцінки, зверхнє ставлення до інших, некоректна поведінка, що витікає зі зневажливого ставлення до людей. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивчення фразеологічних та образних засобів вираження зарозумілості, аналіз їх маніфестації у дискурсі.

### **Список використаної літератури**

- 1. Приходько А. М.** Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 331 с.
- 2. Голованівська М. К.** Ментальність в зеркале языка. Некоторые базовые концепты в представлении французов и русских / Голованівська М. К. – М. : Языки славян. культуры, 2009. – 376 с.
- 3. Жаботинская С. А.** Когнитивная лингвистика: принципы концептуального моделирования // Лінгвістичні студії. Випуск II. – Черкаси: Сіяч, 1997. – 198 с.
- 4. Гришкова Н. В.** Концепт як мовно-культурний феномен / Н. В. Гришкова // Наукові записки НаУОА. Серія: Філологічна. – Острогор: Вид-во НаУОА, 2009. – Вип. 11. – С. 187 – 193.
- 5. Merriam-Webster Dictionary.** / Michael. E. Agnes, David B. Guralnik. - Webster New World, 2010. – 1713 p.
- 6. Online Etymology Dictionary** [Електронний ресурс] // URL: <http://www.etymonline.com>
- 7. Oxford Dictionary** [Електронний ресурс] // URL: <http://oxforddictionaries.com>
- 8. Oxford Advanced Learner's Dictionary.** 8th Edition. / Joanna Turnbull. - New York:Oxford University Press, 2011. – 1952 p.
- 9. Cambridge Advanced Learner's Dictionary.** 3rd Edition. – Cambridge University Press, 2009. – 1814 p.
- 10. Dictionary.com** [Електронний ресурс] // URL: <http://dictionary.reference.com>
- 11. Болдырев Н. Н.** Когнитивная семантика: Курс лекций по английской филологии / Н. Н. Болдырев – Тамбов: Изд-во Тамбов. ун-та., 2000 – 123 с.

### **Єфимчук Г. О. Лексико-семантичні особливості репрезентації концепту *ARROGANCE* в англійській мові**

Стаття присвячена аналізу лексичних засобів репрезентації абстрактного концепту *ARROGANCE* в англійському мовному просторі. Досліджуються походження та значення базових лексем, що позначають зарозумілість в англійській мові, виокремлюються інтегральні та диференційні семантичні ознаки, встановлюються основні вербалізатори

концепту ARROGANCE. Також намічені перспективи подальшого дослідження даної теми.

*Ключові слова:* мовна картина світу, концепт, семантичні ознаки, лексичні вербалізатори, словникова дефініція.

**Ефимчук Г. О. Лексико-семантические особенности репрезентации концепта ARROGANCE в английском языке**

Статья посвящена анализу лексических средств репрезентации абстрактного концепта ARROGANCE в английском языковом пространстве. Исследуются происхождение и значение базовых лексем, обозначающих высокомерие в английском языке, выделяются интегральные и дифференциальные семантические признаки, устанавливаются основные вербализаторы концепта ARROGANCE. Также намечены перспективы дальнейшего изучения данной темы.

*Ключевые слова:* языковая картина мира, концепт, семантические признаки, лексические вербализаторы, словарная дефиниция.

**Yefymchuk H. O. Lexical Semantic Means of Representing Concept ARROGANCE in the English Language**

The article deals with the lexical representation of the abstract concept ARROGANCE in the English linguistic space. The origins and meanings of the basic lexemes that represent the concept of arrogance in English are analyzed, semantic markers and differentiators have been pointed out. The prospects of the subject at hand further study are outlined as well.

*Key words:* linguistic picture of the world, concept, semantic markers, lexical means, dictionary definitions.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Павлюк А. Б.

УДК 811.111'42

**Г. Д. Заньковська**

**ФРЕЙМОВА СТРУКТУРА КОНЦЕПТУ *КОНФЛИКТ***

Одним з основних понять у сучасних когнітивних дослідженнях є вивчення структурованих знань, що подаються у вигляді когнітивних моделей – фреймів.

Актуальність статті зумовлена тим, що на сьогодні все більше дослідників звертається до розгляду концептів з позиції фреймової репрезентації знань.